

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi eräistä kirjailijoille ja kääntäjille suoritettavista apurahoista ja avustuksista annetun lain 1 §:n muuttamisesta sekä eräistä kuvataiteen tekijöille suoritettavista apurahoista annetun lain 3 §:n kumoamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi eräistä kirjailijoille ja kääntäjille suoritettavista apurahoista ja avustuksista annettua lakia. Laista poistettaisiin säännös, jonka mukaan apurahoja ja avustuksia voivat saada vain pysyvästi Suomessa asuvat tai asuneet kirjailijat ja kääntäjät. Edellytyksenä apurahan tai avustuksen saamiselle olisi kuitenkin edelleen, että apurahan saajien kirjallinen työ rikastuttaa kulttuurielämää Suomessa.

Vastaavasti ehdotetaan eräistä kuvataiteen tekijöille suoritettavista apurahoista annettua lakia muutettavaksi. Laista kumottaisiin säännös, jonka mukaan apurahoja voivat saada vain sellaiset kuvataiteen tekijät, jotka asuvat tai ovat asuneet pysyvästi Suomessa.

Lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

PERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Kirjastoapurahat

Kirjailijoille ja kääntäjille suoritettavista apurahoista ja avustuksista säädetään eräistä kirjailijoille ja kääntäjille suoritettavista apurahoista ja avustuksista annetussa laissa (236/1961), jäljempänä *kirjastoapurahalaki*, joka tuli voimaan vuoden 1963 alusta, sekä eräistä kirjailijoille ja kääntäjille suoritettavista apurahoista ja avustuksista annetussa asetuksessa (46/1964), jäljempänä *kirjastoapuraha-asetus*.

Kirjastoapurahalain 1 §:n 1 momentin mukaan valtion varoista jaetaan vuosittain kirjailijoille ja kääntäjille apurahoja ja avustuksia sen johdosta, että heidän kirjoittamiaan tai kääntämiään kirjoja pidetään maksuttomasti käytettävissä yleisissä kirjastoissa. Jaettavien apurahojen ja avustusten kokonaismäärä on 10 prosenttia edellisenä kalenterivuonna kuntien ylläpitämiin yleisiin kirjasto-

toihin hankittuun kirjallisuuteen käytetystä rahamäärästä.

Kirjastoapurahalain 1 §:n 2 momentissa säädetään, että apurahojen ja avustusten kokonaismäärästä myönnetään 90 prosenttia kaunokirjallisuuteen kuuluvien teosten tekijöille ja kääntäjille sekä 10 prosenttia tietokirjallisuuteen kuuluvien teosten tekijöille ja kääntäjille. Apurahoja ja avustuksia ei kuitenkaan myönnetä tieteellisten tutkimusten tai oppikirjojen taikka niihin rinnastettavien teosten tekijöille tai kääntäjille.

Kirjastoapurahalain 1 §:n 3 momentin mukaan lain nojalla apurahoja ja avustuksia voivat saada kirjailijat ja kääntäjät, jotka asuvat tai ovat asuneet pysyvästi Suomessa ja joiden kirjallinen työ rikastuttaa kulttuurielämää Suomessa.

Kirjastoapurahalain 1 a §:n 1 momentin mukaan apurahojen ja avustusten jakamista varten on opetusministeriön asettama lautakunta. Lautakunnasta ja sen asettamisesta säädetään apuraha-asetuksessa.

Kirjastoapurahojen ja avustusten jakamista varten asetettu kirjailijoiden ja kääntäjien kirjastoapurahalautakunta on määritellyt periaatteita apurahan myöntämistä varten. Perusvaatimuksena on, että apurahan saaja on äemmin julkaissut vähintään yhden teoksen ja että apurahan saaja harjoittaa aktiivisesti luovaa työtä.

Kirjastoapurahojen ja -avustusten yhteismäärä on ollut vuodesta 1995 vuosittain runsaat 2 miljoonaa euroa. Vuonna 2006 kauno- ja tietokirjallisuuden kirjailijoille ja kääntäjille jaettiin apurahoja ja avustuksia yhteensä vajaat 2,6 miljoonaa euroa. Kaunokirjallisuuden apurahoja jaettiin 487 kirjailijalle yhteensä 1,8 miljoonaa euroa ja 139 kääntäjälle yhteensä 380 000 euroa. Tietokirjallisuuden apurahoja jaettiin 133 kirjailijalle yhteensä 199 000 euroa ja 37 kääntäjälle yhteensä 60 000 euroa. Avustuksia jaettiin vuonna 2006 kaunokirjallisuudessa 56 saajalle yhteensä 131 000 euroa. Tietokirjallisuudessa ei vuonna 2006 jaettu avustuksia. Lain mukaisen apurahojen ja avustusten saajia oli vuonna 2006 kaikkiaan 852. Hakemuksia oli kaikkiaan 1 385.

Kirjastoapurahan saajiksi määriteltiin apurahalain tullessa voimaan vuonna 1963 kotimaiset kirjailijat ja kääntäjät. Suomen liityessä Euroopan talousalueeseen (ETA) katsottiin kuitenkin epäsuorakin kansalaisuuteen pohjautuva arviointikriteeri ongelmalliseksi Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen (ETA-sopimus) syrjintäkiellon osalta. Tämän vuoksi viittaus kotimaisuuteen poistettiin vuoden 1994 alusta kirjastoapurahalaista, ja apurahan saamisen edellytyksiksi määriteltiin kirjoittaminen suomen, ruotsin tai saamen kielellä sekä pysyvä nykyinen tai aiempi asuminen Suomessa. Syyskuun alusta 2002 kirjastoapurahalakia muutettiin siten, että apurahojen ja avustusten saajina voivat olla muutkin kuin suomen, ruotsin tai saamen kielellä kirjoittavat kirjailijat ja kääntäjät, kunhan he asuvat tai ovat pysyvästi asuneet Suomessa. Lisäksi edellytettiin, että apurahan saajien kirjallinen työ rikastuttaa kulttuurielämää Suomessa.

Euroopan yhteisöjen komissio on kiinnittänyt huomiota suomalaiseen kirjastoapurahajärjestelmään. Komissio on virallisessa huomautuksessa 2003/2196 (direktiivin 92/100/ETY eräiden lainausoikeutta koske-

vien säännösten soveltaminen) tulkinut, että Suomen kirjailijoita ja kääntäjiä koskeva apurahajärjestelmä aiheuttaa epäsuoraa syrjintää muita kuin suomalaisia kirjailijoita, kääntäjiä, säveltäjiä ja kuvittajia kohtaan, koska on epätodennäköisempää, että asumiskriteeri täyttyy näiden osalta.

Suomen kannan mukaan kyse on yksinomaan kulttuuria tukevasta apurahajärjestelmästä eikä kirjastoapurahalaki liity tekijänoikeuksiin tai direktiivin mukaiseen lainausoikeuteen. Direktiiviä ei ole täytäntöön pantu lailla eräistä kirjailijoille ja kääntäjille suoritettavista apurahoista ja avustuksista.

Suomi on kuitenkin katsonut, että apurahan muuttua järjestelmää siten, että apurahan saamisen edellytyksenä ei enää olisi Suomessa asuminen. Tämä muutos varmistaa, etteivät kansallisen lainsäädännön säännökset johda kansalaisuuteen perustuvaan suoraan tai epäsuoraan syrjintään. Apurahan saajana voi periaatteessa olla myös henkilö, joka ei asu tai ole asunut Suomessa.

Kirjailijoiden ja kääntäjien apuraha- ja avustujärjestelmä on suomalaisen kulttuurin erityinen tukimuoto. Sen tavoitteena on suomalaisen kulttuurin kirjallisten ilmaisumuotojen vahvistaminen ja siten myös suomalaisen kulttuuri-identiteetin lujittaminen. Käytännössä kirjastoapurahat ovat tärkein tuki Suomen kirjailijoille. Apurahoja ei myönnetä teosten lainausmäärien perusteella eli järjestelmä ei perustu yksittäisten kirjailijoiden oikeuteen saada teostensa lainaamisesta korvusta. Kenelläkään ei ole oikeutta lain perusteella vaatia apuraha- tai avustusta, vaan se myönnetään luovan toiminnan tukemiseksi hakemuksesta harkinnanvaraisesti kirjallisten tai taiteellisten ansioiden ja tarpeen mukaan.

1.2. Näyttöapurahat

Kuvataiteen tekijöille suoritettavista apurahoista säädetään eräistä kuvataiteen tekijöille suoritettavista apurahoista annetussa laissa (115/1997), jäljempänä *näyttöapurahalaki*, joka tuli voimaan maaliskuun 1997 alusta, sekä kuvataiteen apurahalautakunnasta annetussa asetuksessa (116/1997), jäljempänä *näyttöapuraha-asetus*.

Näyttöapurahalain 1 §:n mukaan valtion varoista jaetaan vuosittain kuvataiteen teki-

jöille apurahoja sen johdosta, että heidän tekemiään, julkisessa omistuksessa olevia teoksia voidaan näyttää julkisesti. Näyttöapurahalain 2 §:ssä säädetään, että apurahoja voidaan myöntää luovaa työtä tekeville kuvataiteen tekijöille heidän ammatinharjoittamisensa taloudellisten edellytysten ylläpitämiseksi ja edistämiseksi. Näyttöapurahalain 3 §:n mukaan apurahoja voivat saada vain sellaiset kuvataiteen tekijät, jotka asuvat tai ovat asuneet pysyvästi Suomessa.

Näyttöapurahalain 5 §:n mukaan apurahojen jakamisesta päättää hakemusten perusteella opetusministeriön asettama lautakunta. Lautakunnasta säädetään näyttöapurahasetuksessa.

Kuvataiteen näyttöapurahalautakunta jakaa vuosittain valtion varoista apurahoja kuvataiteen tekijöille, joiden teoksia voidaan näyttää julkisesti. Apurahoja voivat saada taidemaalarit, valokuvaajat, kuvanveistäjät, graafikot, taideteollisuuden alaan kuuluvien taideteosten tekijät sekä muilla medioilla kuvataidetta tekevät kuvataiteilijat.

Kuvataiteen näyttöapurahaa on jaettu vuodesta 1997. Ensimmäisenä vuonna määräraha oli hieman yli 500 000 euroa ja vuodesta 1998 vuoteen 2001 se oli noin 830 000 euroa. Vuodesta 2002 lähtien apuraha on ollut yhteensä 841 000 euroa ja siitä on jaettu vuosittain 120 kuvataiteen tekijälle 7 000 euron apurahoja.

Myös kuvataiteen näyttöapurahajärjestelmässä on kyse kulttuurin tukemisesta. Kenelläkään ei ole oikeutta lain perusteella vaatia apurahaa, vaan se myönnetään luovaa työtä tekevien kuvataiteen tekijöiden tukemiseksi hakemuksesta harkinnan varaisesti heidän ammatinharjoittamisensa taloudellisten edellytysten ylläpitämiseksi ja edistämiseksi.

2. Ehdotetut muutokset

Näyttöapurahalakia ja kirjastoapurahalakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että laeista poistettaisiin säännökset, joiden mukaan apurahoja ja avustuksia voivat saada vain henkilöt, jotka asuvat tai ovat asuneet pysyvästi Suomessa. Ehdotettu muutos varmistaa, etteivät kansallisen lainsäädännön säännökset johda kansalaisuuteen perustuvaan suoraan tai epäsuoraan syrjintään Euroopan yhteisössä.

Kirjastoapurahalaissa edellytettäisiin edelleenkin, että apurahan saajien kirjallinen työ rikastuttaa kulttuurielämää Suomessa. Muutoin apuraha ja avustus myönnettäisiin edelleen harkinnanvaraisesti kirjallisten tai taiteellisten ansioiden ja tarpeen mukaan. Ehdotetuilla muutoksilla ei ole tarkoitettu muuttaa apurahan myöntämisen nykyisiä käytäntöjä, vaan ainoastaan poistaa laista mahdollinen ristiriita perustamissopimuksen kanssa.

3. Esityksen vaikutukset

Esityksellä ei ole merkittäviä organisatorisia vaikutuksia. Esityksellä ei ole myöskään vaikutusta tarkoitukseen käytettävän määrärahan suuruuteen. Apurahat ja avustukset myönnetään valtion talousarvion momenteilta 29.90.51 ja 29.90.52.

Ehdotetuilla muutoksilla vaikutetaan lain soveltamisalaan siten, että kirjasto- tai näyttöapuraha voidaan myöntää myös sellaiselle henkilölle, joka ei asu tai ole asunut pysyvästi Suomessa edellyttäen, että muut apurahan saamisen edellytykset täyttyvät.

4. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu opetusministeriössä. Esitysluonnoksesta on pyydetty lausunto Taiteen keskustoimikunnalta, valtion kirjallisuustoimikunnalta, valtion kuvataidetoimikunnalta, valtion muotoilutoimikunnalta, valtion valokuvataidetoimikunnalta, kirjailijoiden ja kääntäjien kirjastoapurahalautakunnalta, Etnisten suhteiden neuvottelukunta ETNOlta, Finlands svenska författareförening rf:ltä, Suomen Kirjailijaliitto ry:ltä, Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry:ltä, Suomen Kuvataidejärjestöjen Liitto ry:ltä, Suomen Näytelmäkirjailijaliitto ry:ltä, Suomen Taiteilijaseuralta, Suomen tietokirjailijat ry:ltä ja Teollisuustaitteen Liitto Ornamo ry:ltä.

Lausunnon antoivat Taiteen keskustoimikunta, valtion kirjallisuustoimikunta, valtion kuvataidetoimikunta, valtion muotoilutoimikunta, valtion valokuvataidetoimikunta, kirjailijoiden ja kääntäjien kirjastoapurahalautakunta, kuvataiteen näyttöapurahalautakunta, Finlands svenska författareförening rf, Suomen Kirjailijaliitto ry, Suomen kääntäjien ja

tulkkien liitto ry, Suomen Kuvataidejärjestöjen Liitto ry, Suomen Taiteilijaseura ja Suomen tietokirjailijat ry. Suurin osa lausunnonantajista suhtautui esitykseen myönteisesti. Useassa lausunnossa korostettiin tarvetta seurata ehdotetun muutoksen vaikutuksia apurahan hakemusmääriin sekä määrärahan riittävyttä. Finlands svenska författareförening rf ei nähnyt perustetta muuttaa lakia ja piti kohtuullisena, että Suomessa tuetaan kirjailijoita ja kääntäjiä asumiskriteerin perusteella. Suomen Kirjailijaliitto ry ei kannattanut muutoksen toteuttamista, koska Suomi ei ole saanut EUn taholta selkeää vaatimusta asumiskriteerin poistamiseen. Suomen Tai-

teilijaseura ry:n lausunnon mukaan näyttöapurahalakiin tulisi kirjastoapurahalakia vastaavasti lisätä apurahan saamisen edellytykseksi suomalaisen kulttuurin rikastuttaminen.

5. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

*Lakiehdotukset***1.****Laki****eräistä kirjailijoille ja kääntäjille suoritettavista apurahoista ja avustuksista
annetun lain 1 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan eräistä kirjailijoille ja kääntäjille suoritettavista apurahoista ja avustuksista 3 päivänä toukokuuta 1961 annetun lain (236/1961) 1 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 249/2002, seuraavasti:

1 §

Tämän lain nojalla apurahoja ja avustuksia voivat saada kirjailijat ja kääntäjät, joiden kirjallinen työ rikastuttaa kulttuurielämää Suomessa.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20_____.

Tätä lakia sovelletaan apurahoihin ja avustuksiin, joita jaetaan lain tultua voimaan.

2.

Laki

eräistä kuvataiteen tekijöille suoritettavista apurahoista annetun lain 3 §:n kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §
Tällä lailla kumotaan eräistä kuvataiteen tekijöille suoritettavista apurahoista 7 päivänä helmikuuta 1997 annetun lain (115/1997) 3 §.

2 §
Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu- ta 20 .

Helsingissä 6 päivänä lokakuuta 2006

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Kulttuuriministeri *Tanja Saarela*

*Liite
Rinnakkaistekstit*

1.

Laki

eräistä kirjailijoille ja kääntäjille suoritettavista apurahoista ja avustuksista annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan eräistä kirjailijoille ja kääntäjille suoritettavista apurahoista ja avustuksista 3 päivänä toukokuuta 1961 annetun lain (236/1961) 1 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 249/2002, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

1 §

Tämän lain nojalla apurahoja ja avustuksia voivat saada kirjailijat ja kääntäjät, *jotka asuvat tai ovat asuneet pysyvästi Suomessa ja joiden kirjallinen työ rikastuttaa kulttuurielämää Suomessa.*

Ehdotus

1 §

Tämän lain nojalla apurahoja ja avustuksia voivat saada kirjailijat ja kääntäjät, joiden kirjallinen työ rikastuttaa kulttuurielämää Suomessa.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

Tätä lakia sovelletaan apurahoihin ja avustuksiin, joita jaetaan lain tultua voimaan.
